

Rejser

Højdepunkter: Her kan du opleve Danmarks smukkeste udsigter i en sommerferie uden bjerge.

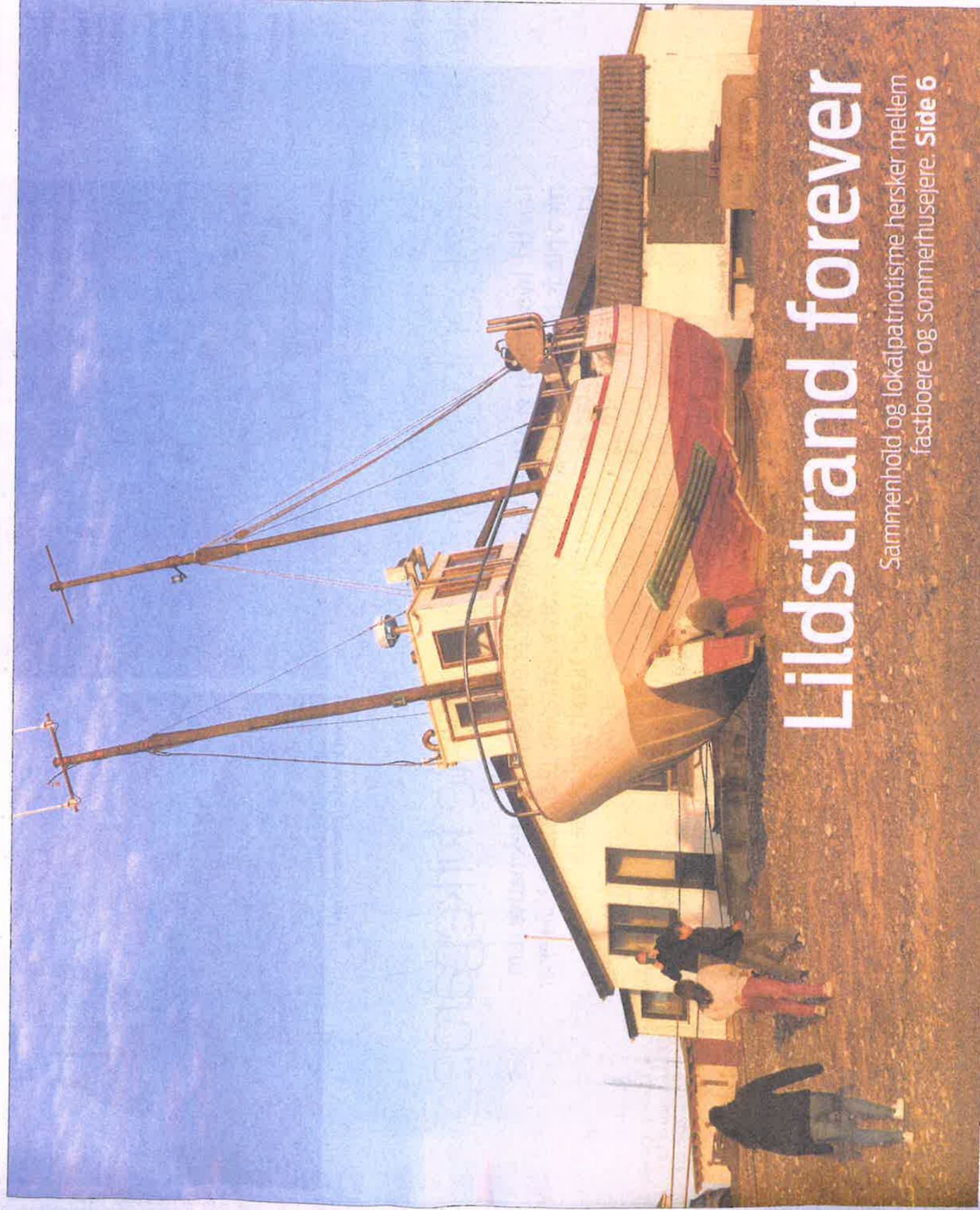
Side 10

Øjensvidneberetning: I mere end to måneder har Lene Brøndum været i isolation i Umbrien.

Side 18

Rejsequiz: Kan du gætte denne populære storby ved at se på et satellitkort?

Side 22

Lildstrand forever

Sammenhold og lokalpatriotisme hersker mellem fastboere og sommerhusejere. Side 6

A flight route diagram on a blue background. It shows a path from Copenhagen to Bornholm. The route starts at 'fra København' with a 40 min flight time. It then goes to 'fra Billund' with a 65 min flight time. From Billund, it branches to 'fra Midtjylland' with a 75 min flight time. A central red circle contains 'Pris fra 333,- pr. vej' with an airplane icon. The path ends at 'Bornholm' with the text 'FLYV TIL Bornholm'. The DAT logo is in the top right corner, and 'Book på dat.dk' is written along the path. A small airplane icon is at the top left of the diagram.

Sommerhusferie Lildstrand vil være Nationalpark Thys stillekupé

I Lildstrand ved Jammerbugten er havet, fuglene, klitterne og de sidste fiskekuttere de største attraktioner – sammen med stilheden og stjernehimlen. Trods strid blæst og syv kilometer til nærmeste butik er fastboende og sommerhusejere enige om, at Lildstrand er verdens skønneste sted.

MALENE FENGER-GRØNDAHL

Lildstrand" står der på byskiltet, og på et hjemmelavet skilt nederunder er der tilføjet: »Pas på frøerne. Kør forsigtigt«. Budskabet gentages lidt længere henne ad vejen, hvor endnu et hjemmelavet skilt opfordrer bilisterne til at tage hensyn til de lystigt hoppende padder. Lildstrand ligger helt ud til Jammerbugten på et af de mest forblæste steder i Danmark – i den nordvestligste ende af Thisted Kommune ud til Vigsø Bugt – mellem Danmarks eneste fuglefield, Bulbjerg, i øst og Hanstholm i vest. Lildstrand ligger for enden af en fem kilometer lang landevej, der ikke fører andre steder hen end til den forblæste plet ude ved havet, og kun få mennesker kommer herud, medmindre de er kørt vild.

»Vi synes jo selv, at det er verdens skønneste sted, men overrendt er det ikke, og det er en del af charmen. Så vi er faktisk meget tilfredse med, at Lildstrand er lidt overset,« siger Anne Mette Kristensen, der sammen med sin mand, Bjarne Sørensen, ejer et sommerhus i byen.

Lildstrand er et lillebitte samfund med omkring 45 fastboende og omkring dobbelt så mange sommerhusejere.

»Det er jo ikke store tal, men antallet af fastboende er faktisk steget fra 35 til 45 i de seneste år, så nu ligger vi langt over Gl. Skagen, hvor der kun bor 28 fastboende,« siger Anne Mette Kristensen med et smil.

Hun er selv et af områdets sommerhusejere, men som hun siger, så er forskellen på fastboende og sommerhusejere ikke så stor i Lildstrand som de fleste andre steder på Vestkysten – eller i Danmark i det hele taget. Lildstrand er på mange måder noget særligt, ikke kun hvis man spørger de lokale. Det er for eksempel et af kun to steder i Danmark, hvor man stadig kan se fiskerbåde blive trukket direkte op på stranden, hvor fiskene bliver landet og lagt på is eller kørt direkte til Hanstholm Havn og solgt på auktionen der. Det andet sted er Thorup Strand ca. 10 kilometer øst for Lild Strand.

I Thorup Strand er der adskillige fuldtidsfiskere, der holder den gamle tradition for kystfiskeri i hævd; i Lildstrand er der kun en enkelt tilbage, 70-årige Bjarne Holmgård, der stort set hver dag trækker sin båd op på land ved hjælp af en traktor. Han sælger sin fangst fra et lille hus ved landingspladsen. Udbuddet varierer efter vejret og årstiden, men man kan som regel få torsk, rødspætter og skrubbler, mens man sommer og efterår også kan købe sild og makrel og indimellem havbars, havtaske, kulmule, stenbiderogn og kogte krabbeløer. Denne vinter har det dog været lidt småt med fangsten, fortæller Bjarne Holmgård.

»Jeg har ikke været så meget ude, som jeg plejer, for mange dage har det blæst alt for meget,« siger han.

Bjarne Holmgård har fisket fra landingspladsen i Lildstrand siden 1982. Før den tid boede han i Fjerritslev og fiskede ved kysten lidt længere nordøstpå.

»Hernede er der lidt barskere. Men fiskeriet er lige så godt. Jeg flyttede hertil og byggede hus, og så skulle jeg bare fiske alt det, jeg kunne, for jeg skulle tjene nogle penge. Nu kan jeg tage den mere med ro, for nu har jeg min pension,« siger han og tilføjer, at under coronakrisen går salget godt, for mange af sommerhusejerne er flyttet til Lildstrand og arbejder hjemmefra og kommer ofte ned til landingspladsen for at købe ind til aftensmaden.

Det bedste var friheden

Et par hundrede meter fra landingspladsen bor Svend Erik Græsbøl Thomsen i et hus, som han og hans kone selv har bygget i 1978.

Svend Erik har boet hele sit liv i Lildstrand. Hans far og bedstefar levede af kystfiskeri, og var det ikke for hans slægt, ville der formodentlig slet ikke findes nogen by i Lildstrand. Det var hans oldefar Poul Chr. Hansen Græsbøl, der som den første flyttede permanent til Lildstrand tilbage i 1883. På det tidspunkt fandtes der kun en redningsstation på stedet, som hans farbror ledede.

»Min oldefar blev hjemsendt fra militæret i 1883 og skulle finde på noget at lave. Han havde en idé om, at det var bedre at fiske her end i Hanstholm, hvor næsten alle fiskede dengang. Så han flyttede ind i et lille træskur ved siden af redningsstationen sammen med sin hund, og så begyndte han at bygge Strandgården, som stadig ligger lige ovre på den anden side af vejen,« fortæller Svend Erik Græsbøl Thomsen.

To år senere giftede han sig med en ung pige fra egnen, og de flyttede sammen ind på Strandgården, hvor de siden fik tre børn. Omkring år 1900 flyttede flere ud til Lildstrand for at fiske derfra, i 1924 åbnede en skole i byen, og senere kom bageri, købmandshandel og forsamlingshus til. Svend Erik Græsbøl Thomsen blev født i 1958, og i hans barndom var fiskeriet i Lildstrand på sit højeste. Dengang var der 17 kystbåde, og indbyggertallet nåede op på 180. De fleste var involveret i fiskeriet på en eller anden måde, og Svend Erik Græsbøl Thomsen var også selv ofte nede på stranden for at hjælpe med at trække bådene i land og lande fiskene.

»Det bedste ved min barndom her var friheden. Vi sejlede med små hjemmelavede både på søen i kærret lige her bagved og stod på skøjter dernede om vinteren,« husker han.

Svend Erik Græsbøl Thomsen blev boende i byen, men brød med familietraditionen og blev skovarbejder. I 1981 valgte han dog alligevel at forsøge sig som fisker. På det tidspunkt havde erhvervsfiskeriet ved Lildstrand ligget stille i godt 10 år efter en voldsom storm i 1970, som ødelagde spilhuset og landingspladsen.

»Nogle af de unge folk, som også arbejdede i skoven, syntes, at det kunne være sjovt at genoplive fiskeriet. Så vi gik i gang, og det gik faktisk ret godt. Selvfølgelig om en ny storm i 1981 ødelagde spilhuset, lykkedes det os at holde fiskeriet i gang og få lavet et nyt spilhus. Men vi tjente ikke mere ved det end ved

Jeg flyttede hertil og byggede hus, og så skulle jeg bare fiske alt det, jeg kunne, for jeg skulle tjene nogle penge. Nu kan jeg tage den mere med ro, for nu har jeg min pension,« siger han og tilføjer, at under coronakrisen går salget godt, for mange af sommerhusejerne er flyttet til Lildstrand og arbejder hjemmefra og kommer ofte ned til landingspladsen for at købe ind til aftensmaden.

arbejdet i skoven, og da jeg fik børn, valgte jeg at gå tilbage til skovarbejdet,« fortæller han.

De andre fortsatte med fiskeriet nogle år endnu, men efterhånden fik det øgede bureaukrati og kvotereglerne flere og flere til at sælge deres både og vælge andre erhverv.

Så i dag er Bjarne Holmgård den eneste erhvervsfisker i Lildstrand. Men ud over hans båd er en anden kystfiskerbåd, Skarreklit, ofte på havet, og fra den pilkes der torsk, dørges makrel og udøves andre gamle fangsteknikker, som ikke længere bruges i erhvervsfiskeriet. Båden blev oprindeligt bygget i begyndelsen af 1960'erne til en af erhvervsfiskerne i Lildstrand og var længe kendt som det største og flotteste fartøj i Han Herred. Da ejeren stoppede med at fiske, gik båden ud af brug, men i 2012 blev den købt af Lildstrand Bådeang, der fik den restaureret, og bådeangets cirka 50 medlemmer fisker nu fra den på skift. Fangsten er kun til eget forbrug, men medlemmerne sætter en ære i at holde traditionen for kystfiskeri hævd, og Lildstrands beboere holder af at se det gamle fartøj blive trukket på land af det elektriske spil fra spilhuset på landingspladsen.

Fastboere og sommerhusejere

Omkring spilhuset ligger indtørrede fiskehoveder, krabbeløer og søstjerner, og fodspor i sandet vidner om, at det er her, at både fastboende, sommerhusejere og de ret sjældne turister går ned for at

Kirken i Lildstrand er et ombygget redningsbådehus fra 1883, indviet som kirke i 1950. Nu bruges den til gudstjenester, aftenang og koncerter. Foto: Carsten Fenger-Grøndahl.

Udsigten fra Danmarks eneste fuglefeld, Bulbjerg. 40 meter over havet, er et svimlende flot panorama. Foto: Carsten Fenger-Grøndahl.

Bjarne Holmgård er Lildstrands eneste erhvervsfisker. Han er pensionist, men er stadig på havet flere gange om ugen. Foto: Malene Fenger-Grøndahl.

høre Vesterhavets brusende bølger og se solen gå ned.

»Om sommeren kan vi godt være 40-50 mennesker på stranden for at se solnedgang, men så går det også vildt for sig. Her er jo ret stille, og det er præcis det, som vi kan lide ved Lildstrand. Vi havde nogle venner, som havde hus her og introducerede os for området. Det gik i blodet på os,« siger Birte Sivebæk, der købte sommerhus i Lildstrand nogle få hundrede meter fra landingspladsen i 2005 sammen med sin mand, Chris Krogh.

Hun er formand for en af byens grundejerforeninger, Grundejerforeningen Svenstibakkevej, og er desuden aktiv i den lokale forening Hawboerne, som står bag en række årligt tilbagevendende arrangementer i forsamlingshuset og byen. Hvert år i pinse arrangerer hun og hendes mand sammen med Grundejerforeningen Svenstibakkevej og Hawboerne et lille orienteringsløb, hvor Hawboerne donerer kaffe, kage og saftevand, og deltagerbyret på 10 kr. går til foreningen.

Birte Sivebæk og Chris Krogh bor i Aarhus, men efter at de er gået på pension, tilbringer de typisk en uge hver måned i Lildstrand.

»Her er tankero,« siger Chris Krogh og tilføjer, at de især er glade for de fredede naturområder, som strækker sig milevidt på begge sider af det gamle fiskerleje.

»Her er kystthede, klitter, skov og strand – og nogle af Danmarks bedste steder at kigge på fugle,«

siger han og nævner Nordeuropas største fuglereservat, Vejlerne, lige syd for Lildstrand og Danmarks eneste fuglefeld, Bulbjerg, der er Lildstrands nærmeste nabo mod øst.

På den 60 mio. år gamle kalkstensknude, der rejser sig 40 meter lodret op fra stranden, yngler havfugle i hundredvis, og man kan være heldig at se både rider, edderfugle, sortænder samt i forårstræktiden på dage med østenvind kongeørne og havørne. Og desuden er Bulbjerg Danmarks eneste ynglested for albatrossens lillebror, mallemmukken.

Ubebygget kyststrækning

I modsatte retning fra Lildstrand finder man Vigsø – en strækning på ca. 20 km med hav, strand og fredet klithede, som er Danmarks længste ubebyggede kyststrækning.

»Man kan gå i timevis uden at møde et eneste menneske, så hvis man har brug for lidt alenetid, er det en ret sikker løsning,« siger Chris Krogh.

»Man skal nok være lidt særlig for at trives her, for her er ikke alt det, som kendetegner de fleste steder langs Vestkysten. Ingen pizzeriaer og pølsevogne og ingen vilde nattefester. Om sommeren er der levende musik i gården ved Galleri Tex en gang om ugen, og sidste sommer var der op mod 150, da der var flest. Men vildere bliver det ikke i Lildstrand,« siger Birte Sivebæk med et smil.

»Om sommeren kan man købe is og kaffe fra det lille hus her på landingspladsen, som også fungerer

som en form for turistkontor,« tilføjer hun og peger i retning af et lille, hvidmalet hus.

»Souvenørsalg er der ikke engang i traditionel forstand. Her er i hvert fald ingen plasticsouvenirs, men der bliver solgt lidt håndlavede lokale produkter,« tilføjer hun.

Huset er kun åbent om sommeren, men resten af året finder de lokale af og til på at stille nogle ting frem uden for huset, som lokale og tilreisende kan benytte sig af. I dag står der en kasse med påskepynt og et skilt, som opfordrer børnene i Lildstrand til at tage lidt pynt med hjem og eventuelt supplere med, hvad de kan finde i skoven og på stranden.

»Her er nu ikke så mange børn, og gennemsnitsalderen er ret høj, både for fastboende og sommerhusejere. Men vi vil gerne sørge for, at her er aktiviteter for alle aldersgrupper. Vi er ved at få bygget et madpakkehus ved landingspladsen, som kan bruges af vandrere og cyklister og skoleklasser fra Frøstrup,« siger Anne Mette Kristensen med henvisning til den nærmeste by med indkøbsmuligheder, som ligger 7 km væk. Anne Mette Kristensen er medlem af samme grundejerforening som Birte Sivebæk og Chris Krogh og desuden aktiv i flere udvalg i foreningen Hawboerne.

Hun og hendes kæreste Bjarne Sørensen bor i Aalborg og er stadig på arbejdsmarkedet, men tilbringer typisk torsdag-søndag i Lildstrand.

»Her er fibernet, så vi kan arbejde herfra,« forklarer Bjarne Sørensen.

DANMARK
UDSNIT

20 km

KORT: JBN

► Anne Mette Kristensen købte i 2004 et sommerhus i Lildstrand lige ud til landevejen. Men i 2016 byggede parret et nyt hus lidt tættere på klitheden.

»Nu kan jeg sidde i sofaen og se trærne, når de kommer om foråret for at yngle.« fortæller Bjarne Sørensen med begejstring i stemmen.

Anne Mette Kristensen tilføjer:

»Naturen giver så mange store oplevelser i det små. Forleden var vi ude i skoven og stod stille og lyttede til en spætte. Med ét kunne vi høre den særlige lyd, når kogleskællene åbner sig.«

Chris Krogh supplerer:

»Det er unikke naturoplevelser, man kan få her. Hvis man ikke er mørkeråd, kan man gå op i skoven ved midnatstid omkring sankthans og opleve natraven.«

Birte Sivebæk nikker.

»Vi har et helt naturens spisekammer her. Vi samler havtorn, kantareller, tyttebær og tranebær – og plukker østers og muslinger i Limfjorden.«

Spørger man de to par, hvilke steder omkring Lildstrand de især sætter pris på, må de give op. Der er så mange steder, som byder på særlige og forskelligartede oplevelser.

»Stien fra Bulbjerg op til Troldstinget er noget særligt. Derfra kan man se både Limfjorden og Jambugten,« siger Birte Sivebæk, og Anne Mette Kristensen fortsætter:

»Turen til Valbjerg er skøn og varieret. Og fra Valbjerg kan man se både Thorup Strand, Bulbjerg og Svinløv. Men man kan også bare gå en tur ud i Paradisbakkerne, der er en helt særlig ro.«

Chris Krogh tilføjer:

»Vi faldt især for roen – og så den snak, man kan få med de lokale. Da vi kom hertil første gang, holdt der en gammel Golf ved landingspladsen, og ved siden af stod to mænd i blå kedeldragter. Jeg gik over for at høre, om vi kunne købe nogle fisk. Jo, det kunne vi da nok godt. "Men hvor kommer du fra", spurgte de. "Hvad laver du?". Sådan fik de på det rene, at vi hverken havde noget med skattevæsenet eller fiskerikontrolten at gøre, og så kunne vi få en handel og en snak. Man kommer lige så stille ind på livet af folk heroppe.«

Bjarne Sørensen supplerer:

»Der er en god synergi mellem fastboende og sommerhusejere, som gør Lildstrand til noget særligt. Mange andre steder køber folk mest sommerhus som et investeringsobjekt, men her er mange optaget af lokalsamfundet, og mange af os lejer ikke vores huse ud, fordi vi selv sætter så meget pris på at være her.«

Birte Sivebæk nikker.

»Her er en hyggelig kaffekultur. Vi overreder ikke hinanden, men inviterer gerne på en kop kaffe eller et glas vin. Ingen føler sig tvunget til at diske op med en treretters middag, og man kan sagtens få lov at være i fred, hvis man vil.«

Mulighed for socialt liv

Har man lyst til mere socialt liv, byder forsamlingshuset, som Hawboerne driver, både på beboermøder, juletræsfest, koncerter, kunsthåndværksmarked og ikke mindst det årlige fiskebord. Huset bruges

Stranden mellem Lildstrand og fuglefyldet Bulbjerg er ikke ligefrem overrendt. Foto: Carsten Fenger-Grøndahl.

også til private fester, bl.a. konfirmationer og bryllupper.

»Huset er bygget i 1940'erne, så der er flere generationer, der har danset og festet her. Gulvet her har vist været vidne til meget,« siger Bjarne Sørensen, og Anne Mette Kristensen peger på et maleri på endevæggen, der forestiller et stormfuldt hav med en fiskerbåd og et stykke strand:

»Det stammer fra 1950'erne, og selv om det ikke er fantastisk kunst, har vi stor veneration for det. Det siger jo meget om stedets historie, og så er vi ret vilde med detaljen med træstammen i hjørnet.«

Hun holder en kort pause og fortsætter med et bredt smil:

»Maleren havde i første omgang placeret en upåklædt havfrue der, og det blev for meget for nogle af de lokale, så han måtte konvertere hende til en træstamme.«

Lildstrand har ellers, modsat mange andre fiskerlejer på Vestkysten, ikke været hjemsted for nogen missionsk vækkelse, og byen har ingen gammel kirke. I stedet blev et tidligere redningsbådehus fra 1883 ombygget til kirke og indviet i 1950, og i den lille kirke er der nu både gudstjenester, aftensang og koncerter.

Mest populært er nu det årlige fiskebord i forsamlingshuset, som Svend Erik Græsbøl Thomsen og hans kone står for sammen med hans søster og sønner, som driver et lille røgeri, samt endnu et ægtepar. Når billetterne sættes til salg, går der som regel kun få timer, før alle 125 er udsolgt.

»Vi laver 22-23 forskellige retter, og vi sørger for, at der er lidt nyt hvert år. Det er alt fra marinerede sild og jomfruhammer til saltet torsk og stegte torskekæber,« fortæller han.

»Jeg er vokset op med fisk mindst fem dage om ugen og kan lide de fleste slags fisk. Tørret torsk er en lokal specialitet, som mange i byen spiser endnu, men lige præcis det bryder jeg mig nu ikke om,« siger han.

»Mine bedsteforældre lavede ofte tørret og syltet fisk, for de voksede op jo før køleskabets tid. Vi fik ofte syltet haj, som jeg vældig godt kunne lide. Men det kan vi ikke lave mere, for nu er det forbudt at fiske haj,« siger han.

Historien om Lildstrand – fra Svend Erik Græsbøl Thomsens oldefar grundlagde byen i 1883 – fortælles på en række plancher i det, de lokale kalder "Danmarks mindste museum", et lille skur, der er bygget som en efterligning af byens gamle fare-signalstation. Her opbevarede man udstyret til signalmasten, der står ved siden af huset. Fra masten signalerede man til fiskerbådene, når bølgner og strøm gjorde landing umulig. Om dagen med balloner, om natten med lanterner. Kanonen udenfor blev affyret, når der var tåge eller havgus. I dag bruges signalmasten ikke, men den bliver stadig malet med jævne mellemrum; senest var det erhvervsminister Simon Kollerup, som har boet i byen siden sin barndom, der stod for malerarbejdet.

En anden berømt, hvis navn kan knyttes til Lildstrand, er maleren Emil Nolde, der tilbragte en del af sommeren 1901 på Strandgården – et ophold, som eksperter vurderer var afgørende for hans kunstneriske udvikling.

»Lyset heroppe er noget særligt. Når man passer Limfjorden, bliver lyset anderledes. Som om der ikke rigtig er noget, der kan spærre for solen,« siger Svend Erik.

Og lyset i Lildstrand – eller rettere nattemørket og stjernelysen – er noget unikt. Lildstrand er blevet godkendt som Dark Sky-park og mangler nu kun nogle få lysmålinger og en rapport for at blive endeligt certificeret. På verdensplan findes kun omkring 70 Dark Sky-parker, heraf 16 i Europa og en enkelt i Norden (på Møn).

»Nattemørke, stjernehimmel og mælkevej er sammen med stilhed blevet et sjældent fænomen. Bor man i New York, skal man køre syv timer for at komme ud, hvor man kan se mælkevejen. Det er ikke noget, man kan bygge sig til, men man kan værne om det, og det vil vi gerne gøre her,« siger Bjarne Sørensen.

»Vi vil gerne være en del af Nationalpark Thy. Vi kan blive nationalparkens stillekupa,« siger Anne Mette Kristensen. »Som en anden sommerhusboer heroppe siger, så er det, som om skuldrene falder ned i knæhøjde, når man kommer til Lildstrand.«

Vi samler havtorn, kantareller, tyttebær og tranebær – og plukker østers og muslinger i Limfjorden.